

Микола ПОСІВНИЧ

ПОЛКОВНИК МИХАЙЛО КОЛОДЗІНСЬКИЙ: ВОЄННИЙ ТЕОРЕТИК І ПРАКТИК ОУН

У статті на основі архівних документів та спогадів висвітлено роль Михайла Колодзінського у тогочасних суспільно-політичних процесах в Західній Україні, показано його формування, як провідного діяча ОУН в еміграції та військового керівника Карпатської Січі.

Ключові слова: Організація українських націоналістів, ідеологія, пропаганда, підготовка, бойові акції, Карпатська Січ.

Конспіративний характер життя Михайла Колодзінського, брак архівних джерел про нього не дають змоги дослідити ґрунтовно діяльність одного з найвідоміших воєнних теоретиків і чільних діячів національно-визвольного руху середини ХХ ст.

Найдокладнішою розвідкою про М. Колодзінського як начальника генерального штабу Карпатської Січі є стаття Василя Яшана¹. Дослідник на підставі власних спогадів та розповідей сучасників, листів і праць М. Колодзінського написав біографічну працю, яка й стала основним джерелом для істориків.

У більшості праць з історії ОУН ім'я М. Колодзінського згадано у загальному контексті визвольного руху й формування світогляду молоді міжвоєнного періоду. Відзначимо дослідження Петра Мірчука, Григорія Дем'яна, Анатолія Кентія, Миколи Вегеша, Олександра Сича, Олександра Кучерука, Романа Висоцького, у яких з'ясовано витоки та розвій українських визвольних змагань у ХХ ст.

Важливими джерелами є статті, нариси та праці Михайла Колодзінського, а також ідеологів, публіцистів та керівників військово-політичного апарату ОУН. Спогади чільних діячів ОУН Ярослава Гайваса, Юліана Химинця, Володимира Стахіва, Миколи Капустянського, Олега Ольжича, Любомира Гірняка, Євгена Стахіва, Івана Стебельського, Григорія Купецького, незважаючи на суб'єктивність, висвітлюють невідомі факти, допомагають зрозуміти психологію, настрої та сподівання осіб досліджуваної епохи.

Діяльність М. Колодзінського, за винятком окремих аспектів, в історіографії висвітлена недостатньо і потребує ґрунтовного вивчення.

Михайло Колодзінський народився 26 липня 1902 р. в селі Поточиська (тепер Городенківський район Івано-Франківської області). Батьки Франк і Анна Буджак були римо-католиками та займалися сільським господарством.

¹ *Яшан В.* Полковник Михайло Колодзінський / В. Яшан // Городенщина. Історико-мемуарний збірник / [ред. М. Марунчак]. – Нью-Йорк; Торонто, 1978. – Т. 28. – С. 632–654.

Закінчивши у селі початкову школу, хлопець навчався в українській гімназії у Станиславові, Городенці, а з осені 1922 р. – у 5 класі української державної гімназії в Коломиї. Тоді ж подав заяву до Городенківського староства про перехід в греко-католицький обряд. В гімназії активно займався спортом (футболіст команди “Хортиця”), цікавився військовою літературою та вивчав біографії видатних полководців. На початку 1920-х років став членом “Пласту” (перебував у відділах у Коломиї, Львові та Празі). В липні 1924 р. він здав усі іспити в коломиїській гімназії².

Займався активно громадсько-політичними справами. Брав участь у бойкоті загального перепису населення 1921 р., виборів до сейму та набору до польського війська 1922 р. У 1922 р. стає членом Української військової організації (УВО), а з 1928 – член Союзу української націоналістичної молоді. Під час Великодніх канікул 1923 р. його заарештувала поліція у Поточиськах. У цей час сітка УВО Городенківського повіту готувалася до повстання проти польської влади, і поліція помістила у коломиїську тюрму багато національно-свідомої молоді. Однак не було достатніх доказів, тому після голодування ув’язнених звільнили³.

На початку листопада 1924 р. М. Колодзінського призвали до польського війська і зачислили в кінну артилерію у Варшаві, але за власним бажанням він був переведений у 21-й піхотний полк. Після рекрутської підготовки зарахований у старшинську школу в Острові-Коморові, яку закінчив у ранзі підхорунжого (5.01–10.07.1925) та повернувся у 21-й полк. З 30.09.1925 по 2.09.1926 р. перебував у відпустці за станом здоров’я. Звільнений у запас 2.01.1927 р. та приписаний до 68-го піхотного полку у Вжесні, з яким провів військові маневри 21.07–14.09.1929 р. М. Колодзінському подобалася військова служба, її порядок та дисципліна, він педантично чистив зброю і дбав про свій мундир, завзято вивчав військові підручники. Неодноразово пропонували йому залишитися у війську, однак М. Колодзінський категорично відмовлявся⁴.

У жовтні 1928 р. вступає на правничий факультет Львівського університету, де навчався 5 років, але більшу частину часу провів у місцевій тюрмі Бригідки (5 разів арештований і просидів загалом близько трьох років), тому зміг закінчити лише 5 семестрів. Однак у спогадах сучасники вказують на те, що М. Колодзінський закінчив університет⁵.

У крайовій команді УВО одразу ж зайняв посаду референта вишколу (1928–29). В Українському академічному домі, де мешкав, організував військовий гурток студентів-випускників польських старшинських шкіл, займався військовими вишколами новобранців, вивчав та оглядав місця боїв за Львів у 1918–19 рр. У рефераті “Націоналісти і військове самовиховання” від 2.02.1929 р. наголошував, що

² Яшан В. Полковник Михайло Колодзінський... – С. 632; Дад А. За волю і державність “Срібної землі”: Дві постаті / А. Дад // На варті. – 1952. – Ч. 2. – С. 10.

³ Яшан В. Полковник Михайло Колодзінський... – С. 633.

⁴ Державний архів Львівської області (далі – ДАЛО). – Ф. 11. – Оп. 9. – Спр. 1087. – Арк. 5, 70; Яшан В. Полковник Михайло Колодзінський... – С. 634.

⁵ ДАЛО. – Ф. 11. – Оп. 9. – Спр. 1145. – Арк. 35; Яшан В. Полковник Михайло Колодзінський... – С. 634.

основним завданням Організації українських націоналістів (ОУН) буде створення національної держави⁶.

В ОУН М. Колодзінський займає посаду військового референта в КЕ на ЗУЗ (1929–1933). Вже 21.09.1929 р. поліція його заарештувала за участь 7.09.1929 р. у диверсійній акції на львівську торговельну виставку “Східні торги”, однак 28.06.1930 р. вирок було скасовано. У липні 1931 р. брав участь у з’їзді і вишколах ОУН, які організував Ріко Ярій у місті Данціг⁷.

17 січня 1932 р. М. Колодзінський знову потрапив у тюрму за виступ перед молоддю Львова з лекцією “Націоналісти і військове виховання”. Інкримінували йому членство в ОУН, державну зраду та співпрацю з підпільними часописами ОУН “Розбудова Нації” та “Сурма”, де були надруковані його статті про військове виховання. На суді не заперечував, що є членом ОУН і автором статей. У тюрмі перебував у камері № 120 разом із О. Бойдуником. Вироком суду від 10.06.1932 р. М. Колодзінського засуджено на рік, але згідно з амністією звільнено⁸.

За даними польської поліції, члени ОУН під керівництвом М. Колодзінського, Дмитра Штикала й Івана Равлика ініціювали наприкінці грудня 1932 р. – у січні 1933 р. церковні панахиди пам’яті за Василем Біласом і Дмитром Данилишином: декілька разів у церкві св. Юра у Львові збиралася численна громада, яким 30 оунівців роздавали листівки. Серед інших було заарештовано й М. Колодзінського, однак 19.01–28.04.1933 р. за браком доказів звільнено. Переховуючись від поліції, він якийсь час мешкав у рідному селі, а у серпні 1933 р. інспектував вишкільні табори ОУН у Карпатах⁹.

Окрім організаційної роботи в підпіллі, М. Колодзінський написав чимало публіцистичних статей для різних галицьких видань. У статтях часто критикував опортунізм і угодовство. Наприклад, у статті “Побілені гроби” (“Новий Час”, 1932 р.) він підкреслював, що вороги перемагали не своєю силою чи вмінням, а користувалися роз’єднаністю українців¹⁰.

Крайова езекутива ОУН делегувала М. Колодзінського за кордон для зв’язку з Проводом Українських націоналістів (ПУН). Восени 1933 р. він переходить нелегально кордон та мешкає під різними прізвищами в Німеччині, Чехословаччині, Австрії, Італії, Голландії. Однак переговори з німцями, італійцями, англійцями та ін. не мали успіху. Провідник ОУН Євген Коновалець рекомендував йому продовжити навчання у військовій академії. М. Колодзінський вивчає твори військових теоретиків (захоплюється Клявзевіцем) та іноземні мови (німецька, хорватська, італійська), пише вишкільні праці та збирає бібліотеку до цієї теми. У військовому штабі ОУН працював під псевдом “Кум” та отримав звання поручника, брав участь у переговорах із японськими військовими¹¹.

⁶ Центральний державний історичний архів України, м. Львів (далі – ЦДІА України у Львові). – Ф. 371. – Оп. 1. – Спр. 108. – Арк. 4; *Яшан В.* Полковник Михайло Колодзінський... – С. 634.

⁷ *Яшан В.* Полковник Михайло Колодзінський... – С. 634.

⁸ Там само. – С. 636.

⁹ ДАЛО. – Ф. 121. – Оп. 3. – Спр. 831. – Арк. 7–8; Там само. – Спр. 844. – Арк. 19, 75–77; Там само. – Ф. 139. – Оп. 9. – Спр. 132. – Арк. 1–5; *Антонович О.* Спогади / О. Антонович. – К.; Вашингтон, 1999. – С. 161–163.

¹⁰ *Яшан В.* Полковник Михайло Колодзінський... – С. 651.

¹¹ Там само. – С. 636.

У діаспорі ОУН здебільшого влаштовувала теоретичні заняття для колишніх офіцерів, а для охочих – практичні курси. М. Колодзінський викладав на військових вишколах за кордоном спеціальні дисципліни і як комендант очолював вишкільні табори. У другій половині 1930-х років військова референтура ПУН на чолі з генералом М. Капустянським (“Низола”) у співпраці з генералом Віктором Курмановичем, полковником Р. Сушком, сотниками Р. Ярим, С. Чучманом, О. Сеником, О. Гасином і М. Колодзінським опрацювали та видали “Загальний курс військового вишколу”, що охоплював 19 розділів з основ тактики, стратегії та організації армії, а в Канаді за сприяння Стрільцької громади видано “Начерк підручника для українських старшин і підстаршин”¹².

У жовтні 1933 р. М. Колодзінський (“Гузар”) прибув у Мілан. Йому вдалося заприятелювати з провідником хорватських націоналістів (усташі) Анте Павелічем та домовитися про спільні військові вишколи. М. Колодзінський викладав теорію і практику партизанської боротьби на військових курсах у таборі (його називали “Вішкет”) біля міста Барі¹³.

У листопаді 1933 р. ПУН вислав через Швейцарію чотирьох членів ОУН, яких на поручення М. Колодзінського прийняли до табору. У квітні–травні 1934 р. табір перенесено в провінцію Тоскана в село Оліветто біля міста Ареццо, де усташів було понад 500 осіб. Літом 1934 р. табір знову перемістили у провінцію Абрुцціо в монастир Сан Деметріо. В 1934 р. він викладав на військових курсах у Данцігу¹⁴.

Під час перебування у таборі усташів в Італії М. Колодзінський написав теоретичну працю про створення балканського оперативного корпусу, який би допоміг Україні здобути незалежність. Він вважав, що створення антикомуністичної осі Рим–Берлін–Токіо сприятиме визвольній боротьбі проти основного ворога – ССРСР, але застерігав від безпідставних сподівань, що українцям створять державу, наголошував на тому, що потрібно орієнтуватися на власні сили. Михайло Селешко передрукував на друкарській машинці цю працю і залишив її у поштової скриньці в місті Лугано, але після вбивства югославського короля швейцарська поліція працю вилучила¹⁵.

М. Колодзінський працював над підручником про партизанську війну. Посольство Ефіопії в Лондоні звернулося до полковника Колосовського з проханням про переклад підручника французькою мовою, який пізніше переклали ефіопською і користувалися ним у боротьбі проти італійців. Також М. Колодзінський написав працю “Партизанська війна”, яка збереглася в рукописі (115 сторінок). Її використовували у процесі військової підготовки, мала вона значний вплив на членів ОУН. Розроблені у цій праці тактичні методи (напр. “Оборона окружених ворогом відділів”) застосовували в УПА. На Сицилії М. Колодзінський написав працю

¹² *Мірчук П.* Нарис історії ОУН / П. Мірчук. – Мюнхен; Лондон; Нью-Йорк, 1968. – С. 498–499; *Дем’ян Г.* Генерал УПА Олекса Гасин–“Лицар” / Г. Дем’ян. – Львів, 2003. – С. 68; *Staxis B.* Сім років україно-японських взаємин, 1934–41 / В. Стахів // До зброї. – Мюнхен. – 1955. – № 26. – С. 21.

¹³ *Яшан В.* Полковник Михайло Колодзінський... – С. 637.

¹⁴ *Капустянський М.* Нариси споминів 1929–1939 років / М. Капустянський // Український історик. – 1987. – С. 106; *Купецький Г.* Там де сонце сходить. Спогади бойовика ОУН на Далекому Сході / Г. Купецький. – Торонто, 1988. – С. 21–29.

¹⁵ *Яшан В.* Полковник Михайло Колодзінський... – С. 638–639.

“Боротьба італійців за незалежність і соборність”, рукопис якої мав приблизно 500 сторінок¹⁶.

Найвідоміша праця М. Колодзінського – “Українська воєнна доктрина”, написана в 1935–37 рр. (у рукописному варіанті її поширювали серед членів ОУН під назвою “Воєнна доктрина українських націоналістів”). У ній висвітлено перспективи майбутньої національної революції, акцентовано на необхідності державного відродження і створення великих осередків військової сили, патріотичному вихованні народу, використанні стратегії і тактики партизанської боротьби. Праця складається з трьох розділів: історико-політичного, огляду географічних кордонів України й викладу стратегії визвольної боротьби. М. Колодзінський уважав, що воєнна доктрина повинна мати виразні наступальні риси і що українцям треба орієнтуватися на тотальну війну за незалежну Українську державу: “Наші теперішні приготування мусять відповідати політичним вимогам ОУН та духові часу. Не важно, де буде організовуватись армія – над Дніпром, на Закарпатті, Поліссі чи в Америці, нам не треба гамувати духа народу і не душити його малими планами. Треба розбудити в ньому воєнний запал та жагобу боротьби проти кожного, хто проти нас. Впоїти в масу переконання, що все це наше, що це нам дав Бог і що від нас залежить це все забрати. Це найголовніші завдання сьогоднішнього військового відділу при ОУН”¹⁷.

Наступний розділ про кордони України з погляду воєнної географії написав М. Колодзінський за порадами полковника армії УНР Тиміша Омельченка. Акцентовано на тому, що кордони української держави мають співвідноситися з її політичними, стратегічними і економічними потребами та охоплювати всі етнографічні землі. Головними геополітичними завданнями майбутньої держави, на думку М. Колодзінського, мало стати перетворення Азовського моря у внутрішнє, входження Кубані і домінування в дельті річки Дунай. Автор переконував, що майбутньою основою території держави має стати концепція Руської землі князя Святослава Завойовника¹⁸.

У третьому розділі описано ймовірну стратегію визвольної війни, містив він такі підрозділи: Націоналістичне повстання; Роль української еміграції в націоналістичній революції; Україна і Центральна Азія; Прометеївський союз українських націоналістів і месіанізм; ОУН і союзники. М. Колодзінський був прихильником концепції “будови держави від першого села”. В разі захоплення влади під час воєнних дій чи збройного повстання у будь-якому населеному пункті члени ОУН повинні були проголошувати Українську Державу і народну революційну владу. Потому влада мала би встановлюватись і централізуватись в повітовому місті й так далі. В результаті створювалися б “повстанські республіки”, які б пізніше об’єднувалися в загальну державну структуру. Стратегічною метою було визначено проголошення української влади на рівні столиці держави¹⁹.

Наприкінці червня 1937 р. група з села Торічеллі на Сицилії під проводом М. Колодзінського, завершивши вишкіл, дісталася у Рим, а звідти через Швейцарію до Відня. Після повернення з Італії він активно працює у військовому штабі

¹⁶ Яшан В. Полковник Михайло Колодзінський // Сурмач. – 1979. – Ч. 3–4. – С. 24–28.

¹⁷ Там само. – С. 22–23, 28.

¹⁸ Архів ОУН у м. Києві. – Ф. 1. – Оп. 2. – Спр. 466. – Арк. 47–90.

¹⁹ Там само. – Арк. 91–196 (На жаль, втрачено).

ОУН під псевдом “Бурун”, йому присвоюють звання сотника. Через деякий час виїхав до Голландії і там завершив військовий вишкіл у полковника Володимира Колосовського, який високо оцінив здібності свого учня. Повернувшись до Відня, спільно з полковником Р. Сушком та генералом В. Курмановичем налагоджує зв’язки з австрійським генеральним штабом. У 1937 р. разом з іншими старшинами ОУН відвідав маневри австрійських військ²⁰.

У листопаді 1937 р. Є. Коновалець скликав нараду ПУН стосовно політики ОУН у Закарпатті (“Мюнхенська конференція”). Вважаючи, що цей регіон у майбутньому зможе відіграти важливу політичну та військово-стратегічну роль у боротьбі проти Польщі та СРСР, провідник ОУН запропонував створити Окремий штаб ПУН для справ Закарпаття. Утворений у Відні в лютому 1938 р. штаб складався з двох профільних секторів: політичного, до якого належали Р. Ярій (відповідав за зовнішню політику), Я. Барановський, М. Сціборський, Омелян Сенік (займались внутрішньою політикою), Орест Чемеринський (“Оршан”) завідував інформаційною діяльністю, та військового сектору, в якому працювали М. Колодзінський (“Генерал”) підвищений до звання підполковника, генерал М. Капустянський (“Низола”), генерал В. Курманович (“Торк”), полковник Р. Сушко (“Сич”), полковник В. Колосовський²¹.

У лютому 1938 р. полковник Коновалець в Амстердамі провів кілька нарад із М. Колодзінським. Після цього останній повернувся до Відня, а на початку квітня переїхав в Італію, де разом із Є. Коновальцем продовжили обговорювати військові плани, роботу військового штабу ОУН, підготовку вишколів та організацію воєнних курсів для офіцерів тощо. У цей період він проживав у будинку Євгена Онацького в Римі²².

У 1938 р. М. Колодзінський написав розвідку “Воєнне значення та стратегічне положення Закарпаття”. У дослідженні з’ясував основні напрями діяльності ОУН та ймовірний розвиток подій, зауваживши, що після підписання радянсько-чехословацького договору до Закарпаття прикута особлива увага провідних військово-політичних держав світу і згодом цей регіон може стати основною базою для радянських військ і авіації. Також він констатував: “Під оглядом стратегічним, Закарпаття було б неоціненним для оборонної системи української держави [...]. Сильно уфортифіковані Карпати зможуть здержати ворожий наступ зрівно з полудня як і з заходу. В цьому випадку має для нас неоціненне значення Лемківщина. З неї ми вічно будемо загрозувати полудневій Польщі. Ніякий поляк не відважиться перейти на схід від Вісли, якщо поперед не буде здобутою Лемківщина, сполучена фортифікаційною системою з Перемишлем і Львовом”²³. Акцентовано у праці на тому, що Закарпаття за короткий час можна перетворити у природний плацдарм-фортецю, своєрідну лінію Маннергейма²⁴.

²⁰ Капустянський М. Нариси споминів 1929–1939 років... – С. 106; Мостепан Я. Михайло Колодзінський / Я. Мостепан // Визвольний шлях. – Лондон, 1993. – Кн. 5. – С. 557.

²¹ Стахів В. Почалося в Ужгороді, а закінчилося в Мармароському Сиготі... / В. Стахів // Вісті. – Мюнхен, 1954. – Ч. 11–12 (49–50). – С. 7–10; Мірчук П. Нарис історії ОУН... – С. 549.

²² Яшан В. Полковник Михайло Колодзінський... – С. 639.

²³ На зов Києва: Український націоналізм у Другій світовій війні. Збірник статей. – К., 1993. – С. 132.

²⁴ Бурун. Воєнне значення й стратегічне положення Закарпаття // Війна й техніка. – Париж, 1938. – С. 34–48.

Михайло Колодзінський співпрацював із галицькими газетами. Зокрема, у львівському тижневику “Новий Шлях” опублікував статтю про земляка і друга, бойовика ОУН Григорія Пісецького у 1938 р. Також під псевдонімом “Бурун” написав працю “Полковник Іван Богун” (надрукована у № 10–19 в 1939 р.), яка згодом побачила світ окремою книжкою у видавництві “Пробоем” у Празі в 1940–41 рр.²⁵

У 1938 р. за сприяння військової референтури ПУН у Парижі вийшли друком два збірники, присвячені воєнній тематиці. У воєнно-науковому журналі “За збройну Україну” була надрукована праця М. Колодзінського “Залізнична комунікація в ССРСР”. У ній він зосередив увагу на використанні залізниці у військовій доктрині Червоної армії та її функціональній готовності²⁶.

Окрім цього, у доробку М. Колодзінського були численні реферати і статті, опубліковані у легальних і нелегальних періодичних виданнях. Його праці ґрунтовні та патріотичні, іноді він гостро критикує українських керівників і полководців, а також розробляє свої концепції.

У липні 1938 р. він переїхав до Берліна, згодом знову до Відня. На нараді Військового штабу ОУН у складі М. Капустянського, Р. Ярого, В. Курмановича, Р. Сушка, С. Чучмана, О. Сеніка, Я. Барановського вирішено скерувати М. Колодзінського на Закарпаття для організації військових відділів. Прибувши на Закарпаття, М. Колодзінський одразу ж розпочав формування боездатної армії, яка б змогла протистояти зазіханням будь-якого агресора. Але процес створення війська відбувався у важких умовах: не вистачало зброї та боеприпасів, досвідчених офіцерів, ліків тощо. Загальна кількість членів створеної Української Національної Оборони станом на 4.09.1939 р. сягнула однієї тисячі осіб. УНО займалась державною безпекою, особистою охороною прем'єр-міністра та міністрів автономного уряду, охороною державного майна, обороняла населення краю від угорських та польських терористів. Із семінаристів та гімназистів сформовано два боездатних відділи УНО під командуванням полковника М. Колодзінського (“Гузара”)²⁷. Саме цим відділам 10.11.1938 р. було доручено евакуювати державні структури автономного уряду Карпатської України з Ужгорода до нової столиці – Хуста й забезпечити їх від нападів угорських терористів²⁸.

Військовий штаб на чолі з М. Колодзінським на початку листопада 1939 р. розробив план організації регулярної армії з опорою на власні сили. Основною базою для формування військових відділів мали стати західноукраїнські землі. Передбачалося нелегально переправити добровольців – членів ОУН, українських старшин із польської армії та учасників визвольних змагань 1917–21 рр. Кошти, зібрані з підприємців та серед населення, планували використати на закупівлю зброї, а ПУН мав організувати збір коштів серед української еміграції. Решту потрібної зброї та боеприпасів сподівалися отримати, роззброївши чехословацькі військові підрозділи та захопивши їхні склади. Через Олега Кандибу (“Ольжича”)

²⁵ Яшан В. Полковник Михайло Колодзінський... – С. 651.

²⁶ Бурун. Залізнична комунікація в ССРСР // За збройну Україну. – Париж, 1938. – С. 72–87.

²⁷ В офіційних документах у званні полковника М. Колодзінський фігурує у наказі міністра військових справ Карпатської України Степана Ключурака від 15.03.1939 р.

²⁸ Стахів В. Почалося в Ужгороді, а закінчилося в Мармароському Сиготі... / В. Стахів // Вісті. – Мюнхен, 1955. – Ч. 7–8 (51–52). – С. 15; Мірчук П. Нарис історії ОУН... – С. 553; Назов Києва... – С. 34.

цей план було передано ПУН на затвердження, але з невідомих причин зволікали з його втіленням²⁹.

Велике значення для дієздатності Карпатської Січі мала підстаршинська школа (січень–лютий 1939), яку закінчили 40 осіб, отримавши звання підхорунжих-вістунів. Постійним викладачем школи був полковник М. Колодзінський (“Гузар”). Він цікавився діяльністю і побутовими умовами окремих відділів, які часто відвідував, переважно пішки, давав їм слухні вказівки і поради, брав активну участь в обговоренні мистецького оформлення прапорів січових куренів.

19 лютого 1939 р. відбувся в Хусті Другий з’їзд Карпатської Січі, в якому активну участь брав М. Колодзінський. Містом маршувало 10 тисяч січовиків і кілька сотень січовичок, а вже 22 січня став свідком величавої маніфестації 30 тис. закарпатців. 28 січня 1939 р. він написав останній лист до Василя Маріяньського в Канаду, в якому висловив розчарування реальним станом речей на Закарпатті. Одночасно цей лист свідчить, що М. Колодзінський оцінював усе дуже реалістично³⁰.

Ярослав Барановський від імені ПУН вимагав негайного від’їзду членів ОУН із Закарпаття. Однак ті відмовилися виконати наказ, і тоді він заявив, що вони можуть робити те, що запланували, на власну відповідальність. У розмові з В. Стахівим М. Колодзінський зазначив: “Проблема Закарпаття пересунулася з дипломатично-політичної площини на площину військову. Скажіть це, Меку, шановним політикам з ПУН. Тепер не ноти і наради рішатимуть, а зброя. За Закарпаття треба буде воювати зброєю. Я мушу бути в Хусті”³¹.

На початку 1939 р. до Хуста прибув офіційний представник ПУН в Закарпатті Олег Кандиба (“Ольжич”) і оголосив М. Колодзінському, З. Коссаку та Р. Шухевичу догану за несубординацію, на що М. Колодзінський заявив: “Ніякі директиви не будуть в’язати Команду Січі, яка не має до ПУН жодного відношення, а на випадок натиску й дальших спроб наступить реакція згідно з воєнними вимогами”³².

Члени ОУН на чолі з М. Колодзінським розробили план організації збройних сил Карпатської України. Проте через пасивну політику ПУН втілити його в життя власними силами не вдалося. Загальна кількість членів Карпатської Січі сягала 10–12 тис. осіб, натомість військовий вишкіл пройшли й опинилися на регулярній службі тільки 2 тис. січовиків. Незважаючи на мобілізаційний потенціал, реальна її чисельність залежала від кількості зброї та офіцерів – відділи Січі були погано озброєними та неготовими до тривалого опору³³.

13.03.1939 р. у приміщенні “Січової гостинниці” відбулося екстрене засідання військового штабу, на якому вирішено відіслати делегацію у складі М. Колодзінського, І. Рогача та І. Романа до прем’єр-міністра А. Волошина з проханням дати письмовий наказ коменданту чеської жандармерії полковникові Ваці видати зброю і боєприпаси для підрозділів Січі, які відправляли на фронт³⁴. 14 березня 1939 р.

²⁹ Мірчук П. Нарис історії ОУН... – С. 554–555.

³⁰ Яшан В. Полковник Михайло Колодзінський... – С. 640.

³¹ Стахів В. Почалося в Ужгороді, а закінчилося в Мармароському Сиготі... / В. Стахів // Вісті. – Мюнхен, 1955. – Ч. 1–2 (51–52). – С. 9.

³² Цит. за: Мірчук П. Нарис історії ОУН... – С. 551

³³ Ольжич О. Вояки – будівничі / О. Ольжич // На зов Києва... – С. 52.

³⁴ Кріс Л. 14 березня в Головній команді / Л. Кріс // Карпатська Україна в боротьбі. – Відень, 1939. – С. 54.

представники Карпатської Січі (М. Колодзінський, І. Рогач, І. Роман) близько 2-ї год. ночі прибули з письмовим наказом прем'єра А. Волошина до коменданта чеської жандармерії полковника Ваки, в результаті яких чехи погодилися передати 41 кріс та 90 револьверів із боєприпасами. Отримавши зброю, перша сотня Хустського коша повернулася до казарм. Біля 6-ої години вранці М. Колодзінський прибув до будинку Головної команди, де перебувало 90 січовиків³⁵.

Проте невдовзі чеські військовики висунули вимогу коменданту Карпатської Січі повернути зброю. Одержавши відмову, генерал Л. Прхала о 6-й год. ранку наказав атакувати січові підрозділи та об'єкти в Хусті: Головну команду, Кіш, "Січову гостиницю", жіночу Січ та "Летючу естраду". Збройні сутички між чеськими військами та січовиками тривали понад вісім годин у чотирьох дільницях міста. Загальною обороною і обороною Головної команди Карпатської Січі командував М. Колодзінський. Чеські війська залучили легкі танки та артилерію, а піхота обстрілювала будинок Головної команди з кулеметів і гвинтівок. Січовики не стріляли багато, бо їм бракувало набоїв. Після двогодинного бою чехам вдалося захопити перший поверх будинку і полонити січовиків, які обороняли сходову клітку. Завдяки активним діям булавного Васильчука, який зумів закинути чехами ручні гранати відкинути назад, втрати у лавах січовиків були незначні. Тоді чехи примусили полонених січовиків наступати в першому ряді сподіваючись, що по них не стрілятимуть. Але М. Колодзінський віддав наказ стріляти, кажучи: "Хай простить Бог і Україна"³⁶. Біля 10-ї години чехи скерували своїх представників для проведення переговорів і домовилися про встановлення години перемир'я. Чеське командування хотіло, щоб Карпатська Січ склала зброю, однак М. Колодзінський відповів, що січовики ворогам зброї не віддають і ніхто не зможе їм заборонити загинути як героям. В переговорах він домігся складання зброї січовиками в домі прем'єр-міністра А. Волошина, який мав її переховати та згодом видати. Січовики під керівництвом М. Колодзінського майже не мали зброї, однак успішно протистояли двом сотням чеських вояків, яких підтримували три танки і легкі гармати. Після боїв із чехами в Хусті він займався організацією лікування поранених, похоронами загиблих, упорядкуванням приміщень Січі і пошуком зброї³⁷.

Загальне командування військами Карпатської Січі 15–19 березня взяв на себе полковник М. Колодзінський ("Гузар"). Новий комендант наказав провести загальну мобілізацію. Тим часом генерал Прхала проголосив нейтралітет чеських військ та відмовився передавати зброю січовикам. Увечері 15 березня до Хуста прибув посол угорського уряду, який передав президенту Карпатської України А. Волошину вимогу мирно відмовитися від влади. Німецький консул порадив членам Головної команди Січі капітулювати, мотивуючи це тим, що в умовах, коли на окупацію Карпатської України погодилися Німеччина та Італія, будь-який спротив є марним. За свідченнями очевидців, у відповідь полковник М. Колодзінський сказав: "У

³⁵ Сулятицький С. З кошом / С. Сулятицький // Карпатська Україна в боротьбі. – Відень, 1939. – С. 82–83.

³⁶ Кріс Л. 14 березня в Головній команді / Л. Кріс // Карпатська Україна в боротьбі. – Відень, 1939. – С. 62.

³⁷ Карпатська Україна в боротьбі. – Відень, 1939. – С. 51, 76–78, 108.

словнику українського націоналіста немає слова “капітулювати”. Сильніший ворог може нас у бою перемогти, але поставити нас перед собою на коліна – ніколи!”³⁸

Після бою на Красному Полі 16 березня М. Колодзінський наказав спалити архів Головної команди Січі, організував евакуацію поранених та безпечний виїзд президента й уряду з території Карпатської України. Він планував разом із Зеноном Коссаком перейти в Карпати і, опираючись на підтримку свідомого населення, організувати партизанську боротьбу проти окупантів. Відділ січовиків на чолі з полковником Колодзінським з боями пройшов шляхом Хуст–Шандрово–Теребля–Нерсениця. Вночі з 16 на 17 березня вони об’єдналися з іншими відступаючими відділам Січі і попрямували на Горішню Апшу.

За спогадами очевидців, М. Колодзінський був у цивільному одязі та мав хворобливий вигляд, не міг іти пішки і тримався з великими труднощами на коні. До Горішньої Апші вони прийшли о 23.00 годині 17 березня і там відпочили годину. На нараді старшин прийняли рішення відступати на Великий Бичків, а в разі найгіршого розвитку подій перейти кордон Румунії. Полковник Колодзінський мав німецький паспорт з правом на проживання (*fremdenpass*) і був переконаний, що угорські вояки не перешкоджатимуть контактам із консулом. З ним залишився З. Коссак, Микола Дужий, поручник Тацинець і група січовиків (10–11 осіб). Близько 400 січовиків попрямували на Бичків і 18 березня вночі перейшли кордон Румунії, де були інтерновані. За спогадами полковника В. Филоновича, їх відділ (273 особи) вранці румунська влада передала угорцям. Від місцевих арештованих українців вони дізналися про долю групи полковника Колодзінського. По дорозі з Горішньої до Середньої Апші група натрапила у лісі на угорський військовий підрозділ, який їх арештував і відправив до Солотвина. Після допитів 19 березня М. Колодзінського разом з іншими 15 січовиками розстріляли в місцевих шахтах³⁹.

Полковник Михайло Колодзінський був одним з найкращих військових діячів та теоретиків ОУН. Він обґрунтував роль і місце збройних сил у створенні Української держави, розробив концепцію розбудови армії, її воєнно-політичної еліти, стратегію і тактику партизанської боротьби визвольного руху. Теоретичні розробки М. Колодзінського стали в нагоді під час організації Карпатської Січі та Української повстанської армії. Його наукові та публіцистичні праці з воєнної теорії та історії українського війська, без сумніву, ґрунтовні й актуальні.

Mykola Posivnych. Colonel Mykhailo Kolodzinskyi as military theorist and OUN’s activist

Based on the archival documents and memoirs, the article highlights the activities of Mykhailo Kolodzinskyi in the Ukrainian national liberation movement. It examines his role in the socio-political processes in Western Ukraine and his formation as both leading activist of OUN in emigration and military leader of the Carpathian Sich.

Key words: Organization of Ukrainian Nationalists, ideology, propaganda, preparation, battle campaigns, Carpathian Sich.

³⁸ Мірчук П. Нарис історії ОУН... – С. 557.

³⁹ Яшан В. Полковник Михайло Колодзінський... – С. 650; Дад А. За волю і державність Срібної Землі / А. Дад // Коссак, Охримович, Тураш... – С. 86; Стебельський І. Шляхами молодості й боротьби. Спогади / І. Стебельський. – К., 1999. – С. 36–37.

Николай Посивныч. Полковник Михаил Колодзинский: военный теоретик и практик ОУН

В статье на основании архивных документов и воспоминаний освещена деятельность Михаила Колодзинского в украинском освободительном движении. Представлена его роль в общественно-политических процессах в Западной Украине и формирование как ведущего деятеля ОУН в эмиграции, военного руководителя Карпатской Сечи.

Ключевые слова: Организация Украинских Националистов, идеология, пропаганда, подготовка, боевые акции, Карпатская Сечь.